

Jumalateenistus Nõos P, 11.04.21 kell 11.00, *Quasimodogeniti*, Martin Lipu päev

Lektsioonid: Sk 8:11–13; Ap 13:23–33

Jutlus: Lk 24:36–49

Laulud: 120 (1–3); 303 (1–4, 5); 113 (1–3); 103 (1–5)

Aga kui nad seda kõike rääkisid, seisis Jeesus ise nende keskel ja ütles neile: „Rahu olgu teile!” Aga nemad kohkusid ja lõid kartma, arvates end vaimu nägevat. Ent tema ütles neile: „Miks te olete nii kohkunud ja miks sellised kahtlused tõusevad teie südames? Vaadake mu käsi ja mu jalgu, et see olen mina ise! Puudutage mind kätega ja vaadake, sest vaimul ei ole ju liha ega luid, nõnda nagu te minul näete olevat!” Ja seda öeldes näitas Jeesus neile oma käsi ja jalgu. Aga kui nad rõõmu pärast ikka veel ei uskunud ja imestasid, ütles ta neile: „Kas teil on siin mingit söögipoolist?” Nemad panid ta ette tüki küpsetatud kala, ja Jeesus võttis ja sõi nende silma all. Siis ütles Jeesus neile: „Need on mu sõnad, mis ma teile rääkisin, kui ma olin alles teiega, et kõik peab täide minema, mis Moosese Seaduses ja Prohvetites ja Psalmides minu kohta on kirjutatud.” Siis ta avas nende mõistuse kirjadest aru saama ja ütles neile: „Nõnda on kirjutatud, et Messias pidi kannatama ja kolmandal päeval üles tõusma surnuist. Ja tema nimel peab kuulutatama meelesparandust pattude andeksandmiseks kõigi rahvaste seas, alates Jeruusalemmast. Teie olete nende asjade tunnistajad. Ja vaata, mina läkitan teie üle oma Isa töötuse. Teie aga viibige selles linnas, kuni teid rüütatakse väega kõrgelt!”

Tänase, ülestõusmisaja esimese pühapäeva teema kannab meie kirikukalendri järgi pealkirja „Ülestõusnu tunnistajad“. Kirjakoht, mida jutluse alusena kuulsime annab meile selle teema avamiseks tõepoolest hea pidepunkti.

Kuid tänases jutluses tahan juttu teha ka meie jumalateenistuse kõrvalteemal, milleks on meie koguduse legendaarse õpetaja Martin Lipu pärandiga seonduv. Oleme tänaseks välja kuulutanud Martin Lipu päeva – nii nagu me igal aastal märtsis või aprillis, Lipu sünniaastapäeva paiku teeme. Ja ehkki tänasel Martin Lipu päeval ei esitle me üleriigiliste piirangute tõttu värskest meie koguduse väljaandel ilmunud Martin Lipu luulekogu „Hilised öied“, nagu algselt plaanis oli, tahame sellest kogust siiki juttu teha ja Martin Lipu luulel kõlada lasta.

Ent alustagem meie tänasest kirjakohest. Lugesime, kuidas ülestõusnud Jeesus näitab end Jeruusalemmas oma jüngerile ning õpetab neile seejuures mitmeid olulisi asju. Sest kuidas muidu saaks keegi Ülestõusnust tunnistada, kui ta a) ei usuks, et tegemist on Ülestõusnuga, b) ei teaks, mida ta tunnistama peab ja c) kuidas seda teha.

Meie kirjakoha esimeses pooles hoolitsebki Jeesus selle eest, et jüngrid tõepoolest usuksid, et ta on surnuist üles tõusnud. Ta valib hetke, mil kõik jüngrid on neile tuttavas kohas, arvatavasti Johannes Markuse ema majas asuvas nn ülemises toas koos, ja näitab end seal neile. Lisaks kasutab Jeesus ka kahe Emmause teel kohatud jüngri tunnistusi, sest nad on ju rutanud Emmausest tagasi Jeruusalemma, jutustanud teistele jüngeritele Jeesusega kohtumisest ning selle kaudu valmistanud jüngrid Jeesusega kohtumiseks ette.

Olles nüüd end jüngerile näidanud, asub ta hajutama nende kahtlusi, et see on tõepoolest tema ise. Selleks kasutab ta sama viisi nagu loeme Jh 20–21: Jeesus laseb jüngeril end puudutada ja pöörab nende tähelepanu oma kätel ja jalgadel olevaile haavadele, samuti sööb nende nähes toitu, mida jüngrid ise talle annavad – kõik ikka selleks, et näidata võimalikult veenvalt: Jeesus on Ülestõusnuna seesama, kes ta oli enne surma ja ülestõusmist.

Kui Jeesus näeb, et jüngerite kohkumus hakkab taanduma ning nende mõistus on valmis konstruktiivseks mõtletegevuseks, hakkab ta neidki õpetama nagu ta on juba õpetanud Emmause teel kahte jüngrit, seletades Pühakirjast kõike, mis Jeesuse kohta käib.

Seda teeb Jeesus selleks, et valmistada jüngrid ette nende järgneva missiooniks: nad peavad juutide Pühakirja ehk Toora alusel kõigile rahvastele kuulutama, et Messias, Kristus on maailma tulnud, kannatanud ja kolmandal päeval surnuist üles tõusnud. Ning et kõik, kes tunnistavad Jumala Loojaks ja Jeesus Kristuse tema Pojaks ning parandavad meelt, saavad oma patud andeks ja päriavad

Looja Jumalaga jälle hea vahekorra.

Samuti annab Jeesus jüngerile ülesande oodata Jeruusalemmas „väge kõrgelt“, millest jüngrid ehk veel täpselt aru ei saa, mis see selline peaks olema, kuid millest meie hästi teame, et see on Jumala Püha Vaim, kes nelipühapäeval jüngrite peale välja valati.

Niisiis on ülestõusnud Jeesus oma jüngritega kohtumisel kinnitanud jüngrite usku, et tegu on tõepoolest nende õpetaja ja venna Naatsareti Jeesusega ning andnud neile selged juhised edasiseks tegutsemiseks. Siiski ei maini evangelist Luukas Jeesuse ja ta jüngrite kõneluses seda, kuidas jüngrid siis peaksid oma tööd tegema hakkama. Pole juttu n-ö misjonimeetoditest. Ja siinkohal tuleb meil kui Pühakirja lugejail loetu põhjal ise järeldusi teha.

Täna sel Martin Lipu päeval tahaksin ühe misjonimeetodina välja tuua jüngrite loomingulise tegevuse. Selline mõte kõlab ehk esialgu ootamatult, kuid püüan järgnevas näidata, et selline lähenemine tuleneb loomulikult Pühakirjast.

Nimelt on Jeesus ju ise vägev poeet ja kirjanik. Muidugi mitte päris selles mõttes nagu me poeete ja kirjanikke tavaliselt ette kujutame, kellenagi, kes inspiratsiooni ajal teksti loob ja siis selle mingi aja jooksul kirja paneb – nagu ka Martin Lipp tegi. Kuid ka suuliselt oma loomingut esitav inimene on ju poeet ja isegi kirjanik.

Mõelgem nt Mäejutlusele Mt 5–7, mida Jeesus jüngerile ja kokkutulnud rahvale pidas. Jah, suures osa tundub see kõnena, milles ei puudu retoorilised elemendid. Kui selle osad on ju ka nn õndsaksiitmised Mt 5:3–11: „Õndsad on need, kes on vaimus vaesed, sest nende päralt on taevariik. Õndsad on kurvad, sest neid lohutatakse. Õndsad on tasased, sest nemad pärivad maa.“ Jne. Kas ei kõla see nagu luule isegi eesti keeles loetuna?

Ja Mt 6:9–13 sisaldub Meie Isa palve, kas pole see mitte üks ilus luuletus, mille Jeesus kui kirjandusõpetaja palus jüngeril pähe õppida?

Ja kui mõtleme arvukaile Jeesuse tähendamissõnadele, mida evangeeliumid meile vahendavad – kas need pole mitte kindlas žanris proosateosed, mis on küll suuliselt esitatud, kuid millel on kõik kirjandusliku vormi põhitunnused: algus, lõpp ja keskpaik, kulminatsioon ja kõike kokku siduv sõnum?

Nõnda võime teha järelduse, et üheks misjonimeetodiks, mille Jeesus oma jüngerile ja apostleile pärandab, on kirjandus ja luule. Võib-olla isegi laiemalt kaunid kunstid, sh muusika, millega kirikus on ju ka alati tegeldud.

Ning selle järelduse kinnituseks võime mõelda nt apostel Paulusele ja teistele apostlitele, kelle kirju me UT-st loeme. Jah, piibliteadlased on ammugi selgitanud, et enamasti on tegemist antiikaja retoorikareeglite järgi üles ehitatud kõnedega, mis on lihtsalt kirja pandud. Ent mis eristab kirjapandud kõnesid õigupoolest kirjandusest? Ja Pauluse kirjadest leiame ju ka mitmeid luulevorme, nt hümn Kristusele Fl 2:5–11. Isegi kui Paulus tsiteerib tollal koguduse traditsioonis kasutatud hümn ja pole ise selle autor, siis mõni jünger/apostel pidi ju selle hümn ikkagi looma.

Niisiis kasutab Jumal oma evangeeliumi kuulutamiseks jüngrite kunstiandi ja kingib selle – võib-olla Püha Vaimu läbi – neile, kelle ta on määranud tema sõnumit edasi kandma.

Üks sellised evangeeliumi kuulutajaid läbi loomingut on kindlasti olnud ka õp Martin Lipp, kellel tänavu täitub sünnist 167 aastat ja surmast 98 aastat.

Nagu teame, on ta kirjutanud oma elu jooksul üle 1000 luuletuse, mis on avalikkusele kättesaadavad kirikulauludena meie kahes viimases lauluraamatus (muide, ka täna sel jumalateenistusel on kõik koguduselaulud kas Martin Lipu tõlked või, ühe puhul, ka tema originaallooming) ja viies luulekogus, millest viimasest tahaksin siinkohal lähemalt kõnelda.

Martin Lipu viimane luulekogu „Hilised õied“ koondab tema luuletusi aastaist 1910 kuni surmani, 1923. aastani. See luulekogu oli siis teatavasti kuni tänavu märtsikuuni kättesaadav vaid Kirjandusmuuseumis asuva käsikirjana, kuid nüüd, tänu meie koguduseliikmeile Mare ja Madis Kanarbikule ning paljudele kaastöölisele, sh muidugi raamatu kujundaja Ivi Piibeleht, saab seda iga soovija omandada ja lugeda raamatu kujul.

Nagu eelnevalt ütlesin, toimub selle luuleraamatu esitlus tervishoiukriisist tingitud piirangute tõttu hiljem, eeldatavasti Eesti lipu sünnipäeval, 4. juunil, kuid tänase jutluse lõpetuseks ja täna sel jumalateenistusel kõlavate Martin Lipu luuletuste kommentaariks tahaksin põgusalt Lipu „Hilistel

õitel“ siiski peatuda.

Jumalateenistuse algul kõlanud luuletusest „Mu laulud“ saame teada, millised teemad Martin Lipule kui luuletajale olulised olid. Esmalt on see „lugu, Mis ülendanud isamaad, Et Eestis elaks vahva sugu Ja priius kuldaks kodura’ad.“ Seega isamaaline luule. Ja Lipu tuntuim luuletus „Eesti, Eesti, ela sa“ ongi Eesti lipulauluna teinud selle teema Lipu luuleloomingust kõige tuntumaks.

Kuid Lipp on väga palju luuletanud ka laule, „Mis armu ilust luule tiivul On pääsnud minu südamest“. Seega armastuslaule. „Hilistes õites“ näib, et Lipu armastusluulel on üks ja ainus muusa, keegi kallis inimene, kellele Lipp on mõelnud armastusega kogu oma elu. Üks meie hea koguduseliige väljendas hiljuti oma veendumust, et see ei saa olla keegi muu kui Lipu abikaasa Lydia.

Nimetatud luuletuses „Mu laulud“ Lipp rohkem teemasid ei nimeta, kuid isamaalaulude alaliigina tuleb kindlasti võtta ka tema sümbolistlikku loodusluulet. Täna sel jumalateenistusel kõlavad luuletused „Suveööl“, „Mets sureb“, „Ilm on nii külm“ ja „Kevad kuldne“ tutvustavad meile Lipu tundlikku silma oma kodumaa looduse suhtes – kõneldakse kõigist neljast aastaajast. Ja samal ajal avaneb siin meie ees oskus siduda inimese hingeliikumisi ja läbielamisi loodussümbolite kaudu.

Lõpuks – ja muidugi mitte vähim tähtsana – sisaldab Lipu kõnealune kogu vaimulikku luulet. Mitte nii otseselt Jumalast ja kristlikust õpetusest kõnelevat luulet nagu tema kirikulauludes, vaid peenelt valitud kujundimaailma kaudu esitatud mõtteid inimelu kaduvusest, igavikust ja Looja kiitusest. Seda kuuleme täna sel jumalateenistusel luuletuste „Viimne pisar“ ja „Õhtu hümnus“ kaudu.

Kui püüda kokkuvõttes Lipu luulet kuidagi üldistada, siis tundub mulle, et ta luule on, vaatamata esimesel pilgul tihti esinevaile süngeile toonidele, väga lootusrikas: pea mitte ükski luuletus ei jäta lugejale pakkumata lootust paremale, isegi igavesele tulevikule.

Nõnda võib Lippu nimetada, lisaks tema tööle vaimulikuna, ka evangeeliumikuulutajaks läbi loomingu.

Aamen.